

February 24, 1983

**Minutes of Conversation between Todor Zhivkov and
Nicolae Ceausescu on Multilateral Cooperation on
the Balkans, Perla Residence [Bulgaria]**

Citation:

"Minutes of Conversation between Todor Zhivkov and Nicolae Ceausescu on Multilateral Cooperation on the Balkans, Perla Residence [Bulgaria]", February 24, 1983, Wilson Center Digital Archive, Central State Archive, Sofia, Fond 1-B, Record 60, File 305. Obtained by the Bulgarian Cold War Research Group.

<https://wilson-center-digital-archive.dvincitest.com/document/111120>

Original Language:

Bulgarian

Contents:

Original Scan

Р А З Г О В О Р И

на другаря Тодор Живков с другаря Николае Чаушеску и
другарката Елена Чаушеску

24 февруари 1983 г., резиденция "Перла"

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Съществуват редица проблеми във връзка със срещата на СИБ, проблеми, свързани с Балканите и редица други международни въпроси.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Проблеми има много, всеки ден възникват нови проблеми на международната арена.

Срещата по линията на СИБ се подготвя за месец май. Една среща вече се проведе на равнище на секретари на ЦК, представители на правителствата. Доколкото съм информиран, общо взето, там са постигнати известни договорености. Мисля, че предстои още една среща, а след това ще стане срещата на високо равнище. Ние не сме се занимали в Политбюро за резултатите от първата среща, но предварително сме дали нашите съображения, които са обсъждани в Политбюро. Смятаме, че тази среща ще има голямо значение, че тя е необходима особено при сегашната международна

обстановка. И ако добре я подготвим и проведем, ще има значение и за развитието на нашите страни, за издигане на по-висок етап на нашето икономическо сътрудничество, също така ще има значение и за развитието на света, ще бъде едно събитие на днешното време.

Така че ние не подценяваме в никакъв случай тази среща и смятаме, че съображенията, които изказахме предварително, са правилни и ще ги поддържаме. Доколкото съм информиран, и в предложението на Съветския съюз, и на другите страни има подобни предложения.

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Разбира се, ние също отдаваме голямо значение на тази среща. Казах, че тя трябваше да се състои много по-рано и би следвало занапред да поставим въпроса много по-често да разискваме проблемите, свързани със СИВ и общо въпросите, свързани с икономиката. В това отношение развитите капиталистически страни са много по-активни.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Те се събират всеки месец по разни поводи.

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Да, събират се много често.

Ние вече представихме нашите становища, свързани с провеждането на тази среща. А във втората фаза, след като получихме становищата на всички страни – членки на СИВ, се постаряхме да видим каква може да бъде основата за общи гледища на всички страни. Предложихме в документите

които трябва да се приемат, да се изхожда от становищата на всички страни – членки на СИБ. На първата среща на секретарите са обсъждали главно въпроса как да се процедира. Както бях информиран, много страни са изложили поименно, че всички проблеми трябва да се обхванат в документите, които ще бъдат приети. В момента в Москва има работна група на ниско равнище, която обмисля тези въпроси. Изглежда, че там се работи вече по отделни групи, има три или четири работни групи. Но следва отново да се проведе среща на секретарите на централните комитети, за да обсъдят етапа, до който се е стигнало.

Тук стои един основен проблем. Все още се обсъжда въпросът за разглеждане на перспективите до двехилядната година. Вярно е, че това е много важен въпрос. Но ние от наша страна поставихме въпроса да разгледаме актуалните проблеми, т.е. какво ще се получи в следващите две години – 1983–1985. Както нашите народи, така и в международен план няма да ни разберат в тези тежки икономически условия ние да разискваме проблемите на двехилядната година, а да не разискваме актуалните икономически въпроси, които в момента стоят пред нас. Затова сега настояваме да се разгледат актуалните въпроси, свързани със строителството на социализма в нашите страни, и проблемите, свързани с икономическото развитие в момента.

Вторият въпрос е свързан със съставянето на дългосрочна програма. Ние смятаме, че на първо място трябва да се разгледа въпросът за суровините, за енергията и да намерим пътища за решаването на тези въпроси. Трябва също така да съставим програма за сътрудничество в областта на енергетиката и на суровините. Има въпроси, свързани със

етап. А животът учи, след няколко години ще направим нова среща. Аз съм екстремист в тази област, в смисъл, че смятам, че ние трябва да засилим единния характер на нашата икономика. Без това ще кретае. Никакви илюзии не бива да си правим! Съвременната научно-техническа революция налага широка интеграция и концентрация. Иначе ще изоставаме.

Преди години нашите икономисти /и български, и съветски, и румънски/ твърдяха, че съвременният капитализъм не дава простор на развитието на научно-техническата революция, че социалистическият строй е този, който дава простор. Тази теория се оказа неправилна. Животът доказва, че при капитализма съвременната научно-техническа революция се развива. Друг е въпросът за социалните последици на тази революция. Тя ускорява развитието на капитализма, но едновременно създава и предпоставките за гибел на капитализма. Така лесно няма да настъпи тази гибел, но се създават предпоставки.

Така че трябва да помислим. За мен главният въпрос е кои са пътищата и средствата, които ще дадат мощно развитие на научно-техническия прогрес. Оттук трябва да се започне. Иначе, ако вземем да се пазарим всяка страна какви проблеми има да решава, няма да отидем много напред, тъй като при нас трябва да действа друг механизъм, а не този, който е при капитализма. Сега навсякъде в капиталистическия свят има безработица. Но научно-техническият прогрес се развива.

Наскоро наша авторитетна делегация, водена от члена на Политбюро и секретар на ЦК на БКП др. Огнян Дойнов беше на посещение в Англия. Там им казаха, че са

готови да търгуват с България. Обаче предлагат да купуваме технологии от вчерашния ден, а не от утрешния ден. Тачер казала да търгуват с България. Но с какво? С технологиите от вчерашния ден. Те никога няма да ни дадат съвременни технологии. Сега ни дават електроника, но от вчерашния ден, а това, което сега работят, няма да го дадат на нашите страни. Разбира се, след няколко години ще го дадат. Но не сега. Така че ние трябва да си решаваме въпросите. Щом като утвърждаваме, че науката е производителна сила, трябва да започнем оттук и да разрушим всички прегради, които пречат тя да бъде производителна сила. Но това сега няма да стане. Следващите съвещания, живот и здраве, ще решават тези въпроси.

Иначе, доколкото знам, в сегашните наши, ваши и други предложения принципиални различия няма. С изключение на това, което вие поставяте – за решаване на енергийния проблем до 1985 г. Други трудности и различия няма. Но този проблем е проблем, който трябва да се решава със Съветския съюз. България какво е, ако България ще решава този въпрос – това е загубена работа. Ние сме така ошетени със суровини ...

Други принципни различия няма и ние можем да отидем на това съвещание. Разбира се, в досегашните предложения има отделни нюанси, но ако няма нюанси, няма да има спорове. Така че, ние ще отидем на това решение.

НИКОЛАЕ НАУЧЕСКУ:

Да се надяваме.

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Ние сме готови да участвуваме.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Но ние сами не можем да организираме експлоатацията в големи мащаби. Вероятно и у вас има някои находища а да не говорим за Съветския съюз. Съветският съюз е единствената страна, която има природни богатства, но те изискват много капитални вложения и дълъг срок на откупване.

Ние ще отидем на това съвещание и сме уверени, че ще намерим приемлива основа. Но засега в Политбюро не сме обсъждали тези въпроси.

За Балканите. Гледам, че Вие, др. Чаушеску, много активно работите по така наречената безядрена зона на Балканите. Докъде сте стигнали?

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Защо, ние заедно сме активни.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Вие проявихте по-голяма активност от мен. Предстои да посетите Турция. Аз също ще направя посещение в Турция през юни или юли. Караманлис ще дойде в България през май. Така че ще имаме възможност да разговаряме.

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Какво се очертава от дискусиите, които имаме досега? Гърците имат една по-радикална позиция. Очертава се обаче идеята да осъществим една среща на високо равнище

на която да се обсъдят общите въпроси на сътрудничеството и в рамките на това да се види как може да се реализира идеята за превръщане на Балканите в безядрена зона. Вярно е, че на първата среща на високо равнище едва ли ще можем да решим този проблем. Не бива да си правим илюзии. Смятаме обаче, че може да се реализира среща на високо равнище, която би имала особено значение, би затвърдила позицията и на Гърция, която желае да върви в посоката за ликвидиране на американските бази. А това е в интерес на социалистическите страни, включително и на Съветския съюз. Тази среща би укрепила и тенденциите в тази насока в Турция.

Какво е възможно да се направи според мен в момента? Да се започне със среща на заместник-министрите на външните работи, след това да се срещнат министрите на външните работи, а след това да се осъществи срещата на високо равнище, т.е. на нивото на ръководителите на държавите. С това по принцип гърците са съгласни, югославяните също са съгласни. Турците по принцип са съгласни с подобна среща.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Какви въпроси ще обсъждаме? Македонския? Или противоречията между Гърция и Турция?

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Не, ще обсъдим въпроса за икономическото и политическото сътрудничество между нашите страни и ще видим как да действуваме, за да можем да отстраним ядреното оръжие от нашата зона. Разбира се, и при предишните ни разговори аз казвах, че за това са необходими гаранциите

на Съветския съюз и на САЩ. Съветският съюз също е заинтересован в района на Средиземно море, близо до неговите граници да няма ядрено оръжие. Тук не става дума да обсъждаме македонския въпрос или други въпроси, обаче трябва да заемем такава позиция: всеки спорен въпрос трябва да се решава само на базата на мирните преговори. Да не се създават условия и в областта на пропагандата, и в други области за напрежение в нашия район, между нашите страни.

Можем да обсъдим и определим дневния ред на тази среща. Всички са заинтересовани да се проведе такава среща, на която да се манифестира солидарност, да се прояви желание за развитие на отношенията в областта на икономиката, транспорта, науката и т.н. И да стигнем до една обща позиция как да придвижим въпроса за отхвърлянето на ядреното оръжие от нашия район.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Очевидно, другарю Чаушеску, условия на този етап не са създадени, за да се проведе среща във връзка с превръщането на Балканите в безядрена зона. Ако стане такава среща, каквато Вие формулирахте, това ще бъде един добър случай за Турция, а бих казал и за Югославия до известна степен, за да провалят тази идея. В това няма никакво съмнение. Така ще дадем възможност на Турция да излезе от неудобството да бъде изолирана по този въпрос. Турция няма да приеме такава идея на този етап. Очевидно трябва да се въоръжим с търпение и да работим за осъществяването на тази идея. Времето работи за нея и ако ние сме активни, ще победим. Аз съм разговарял с Еврен,

министърът на външните работи на Турция беше у нас. Те няма да отидат на такова нещо. А струва ми се, че и югославяните няма да отидат на този етап. Що се касае до Папандреу, той е категоричен в своите заявления. Това е добре. Може би Югославия също може да направи някакво придвижване напред. Но Турция е категорична. Какво значи за Турция да се съгласи с това, след като американците взеха отрицателна позиция? А ние трябва да бъдем реалисти. Щом американците заеха отрицателна позиция, Турция няма да приеме идеята. Тя просто не може да я приеме, даже и да би искала. Много са преплетени тук отношенията. А една такава среща ще им даде възможност да се измъкнат от този проблем и да представят нещата така, че те да не са виновни. Не че не искат, просто няма разбирателство между държавите. Ще кажат: ние участвуваме, но няма разбирателство. Ще намерят начин да маневрират пред общественото мнение.

Така че, откровено казано, за непосредствена среща сега не са назрели условия. Но идеята е голяма, перспективна, тя засяга не само правителствата, но и народите. И ние трябва да не се отказваме от тази идея, да я разгаряме все повече и повече. Сега ние ограничаваме идеята между правителствата, а има обществени организации, профсъюзи, младежки организации – трябва да се разширява обхватът, тази идея трябва да завладява все повече и повече народите на балканските страни. И да се докоснем до въпроса защо американците не са съгласни. С това съвещание ние косвено помагаме на Турция да се ориентира, да направи придвижване напред.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Турците няма да отидат на безядрена зона на този етап. Предполагам, че и югославяните няма да отидат.

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Обаче югославяните ни съобщиха, че са готови да отидат на такава среща. Само преди два дни нашият министър на външните работи се срещна с министъра на външните работи на Югославия в Белград. А с турците вече говорихме във връзка с посещението, което ще направим през май, и те съобщиха, че са съгласни да обсъдим този въпрос.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Еврен и министърът на външните работи направиха публично изявление, че са против тази идея, че тя трябва да се свърже с Европа и т.н. Югославяните направиха изявление в същия дух. Турският министър на външните работи беше в България. Той заяви това и аз се съмнявам, че за един месец си е обърнал позицията.

Следователно мен ме интересува какво имат предвид.

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Да видим сега ние какво имаме предвид. Ние трябва да действваме в такава насока, че да създадем условия за тази среща. И когато имаме пълна готовност за срещата, ще определим и датата.

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Но какво пречи да обсъждаме въпросите, свързани със сътрудничеството между нашите страни и да действваме за превръщането на Балканите в безядрена зона? Това не означава, че се отказваме от нашите принципи.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Освен класови противоречия, между балканските страни има и много специфични противоречия, сложили се в исторически аспект и не бива да смятаме, че ще се договорим така лесно по икономическите, научно-техническите и другите въпроси. Защото проблемите са такива, че не могат да се решат на регионална основа. Обаче главният проблем е правилно поставен.

Тъй като аз не мога да се ангажирам сега без нашето ръководство, нека да го обсъдим в нашето ръководство и да се срещнат министрите на външните работи в близко време, за да видим какво решение ще намерим. А иначе тази постановка, която сега защитаваме, не стои отсега, ние водихме разговори и в Букурещ, и в София, с Папандреу говорихме в същия дух.

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Аз съм убеден, че на основата на една формулировка, която ще бъде приемлива за всички страни, можем да стигнем до съгласие за подготовката на срещата. Вярно е, че има проблеми на Балканите между нашите страни. Но ние трябва да действваме така, че да превъзмогнем тези проблеми и да създадем условия за предотвратяването на каквито и да било противоречия.

ТОДОР ЖИВКОВ:

С всичко това съм съгласен, но не бива да даваме възможност този въпрос да се измести и идеята да се провали за дълго време.

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Но защо да се провали? Ако приемем една съвместна декларация, че балканските страни се ангажират да действуват за превръщането на Балканите в безядрена зона, това крачка напред ли ще бъде или назад?

ТОДОР ЖИВКОВ:

Аз пак искам да повтора моите опасения, че такава една среща, на която ще поставим на втори и трети план идеята за превръщането на Балканите в безядрена зона, ще даде възможност на тези, които са противници на тази идея, да намерят претеск да се протовипоставят. А може това да се обърне и против България. Защо трябва да участвуваме в едно мероприятие, което ще се обърне, аз съм сигурен, против България?

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Но ние ще поставим въпроса там за разоръжаването. Само ако България мисли да има ядрено оръжие, само в такъв случай срещата ще се превърне против България. Само при това условие.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Щом сме стреляли по папата, можете да си представите какво още можем да извършим. Защо да не можем да бъдем противници на тази идея. Много добре разбирате какво имам предвид.

Милиони хора смятат, че тази измислица против България е вярна. Една лъжа, като я повториш сто пъти, става истина. На Запад писаха даже, че Вие сте ме предупреждавали да не стреляме по папата.

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Видяхте ли, ако ме бяхте послушали, сега нямаше да стане така.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Всичко това се разпространява. Затова може да се обърне и тази среща срещу нас.

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Нищо няма да се обърне против нас, напротив, от това само ще спечелим.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Сега виждат, че се провалят с Антонов като участник в покушението срещу папата и го въвличат в нов процес – за опит за убийство на Валенса. Сериозно Ви говоря. Боже господи! Сега се завежда второ следствие срещу него, връчили са му обвинения и човекът е останал като гръмнат.

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Това са най-различни провокации.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Въпросът е да не погребем идеята, другарю Чаушеску.

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Обаче дайте да работим именно така, че да не я погребем и да засилим вниманието си върху нея.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Аз съм за това научните организации и други обществени организации да подемат идеята.

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Да вървим паралелно – по държавна линия и по обществена линия. Двете направления трябва да се допълват, а не да се изключват.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Връщам се на предложението да се срещнат нашите външни министри в скоро време. Сега аз не мога да се ангажирам сам. А що се касае до идеята, от сърце и душа я подкрепям.

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ:

Много добре.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Засега можем да приключим нашия разговор, а
утре да го продължим отново.

Стенографф:
/Ст.Белова/